

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmen Adaylarının Özetleme Stratejilerini Kullanım Tercihleri ve Metin Dil Bilimsel Bir Özetleme Çalışması

Cem Erdem*

Öz

Özetleme, edinilen bilgilerin sınıflandırılmasını sağma işlemi ve mümkün olduğunca az kelimeyle metnin ana ifadesinin ortaya konulma sürecidir. Özetleme çalışmalarıyla beyin; sınıflandırma, analiz, açıklama, değerlendirme ve sonuç gibi bir dizi bilişsel işlem gerçekleştirmektedir. Özetlemede metnin eksiksiz olarak anlaşılması çok önemlidir. Metnin tam olarak anlaşılmasında ise metin dil bilim çalışmaları önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının özetleme stratejilerini kullanım tercihleri incelenmiştir. Araştırma tarama deseninde modellenmiştir. Çalışmadaki veriler Deneme (2009) tarafından geliştirilen 14 maddelik 'Özetleme Stratejileri Ölçeği' kullanılarak elde edilmiş ve ölçeğin Crohach-alfa değeri 0.67 olarak tespit edilmiştir. Araştırma, 2011-2012 eğitim öğretim yılı güz döneminde Gazi Üniversitesi Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği bölümünde öğrenim görmekte olan 63'ü kız (%66,3), 32'si (%33,7) erkek olmak üzere toplam 95 öğrenciden alınan verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur. Anket aracılığıyla toplanan veriler istatistikî olarak, bağımsız örneklem t testi ve tek faktörlü varyans analizi (Anova) ile anlamlandırılmış ve sonuçlar tabloluşturulmuştur. Sonuç olarak öğretmen adaylarının özellikle kaynak metinde yer alan imge ve düşüncelerin özet metinde yer bulmasını sağlayacak bağlantı ve atıf stratejileri ile eş zamanlı özetleme gibi stratejileri yeterli düzeyde kullanmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda edebiyat öğretmeni adaylarına özetleme eğitimi verilmesi ve bu eğitimin metin dil bilim verileri doğrultusunda gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Özetleme, özetleme stratejileri, metin dil bilim, edebiyat eğitimi

Summation Strategies Use Preferences of Turkish Language And Literature Teacher Candidates And Study Of A Text Linguistics Summation

Abstract

Summation is a process of both enabling the classification of the knowledge obtained and laying the main statement of a text barely by using a few words as soon as possible. By dint of summation works, brain carries out a series of cognitive transactions such as classification, analysis, explanation, assessment and conclusion. Understanding a text precisely has a very important place in summation. However, text linguistics studies have also great importance while understanding a text completely. In this study, summation strategies use preferences of Turkish Language and Literature teacher candidates are examined. The study is modeled in scanning pattern. The data in the study has been obtained by using 'Summation Strategies Scale' consisting of 14 articles, developed by Deneme (2009) and Crohach-alfa value of this scale has been determined as ,67. The study has been composed by benefiting from the data obtained from a total of 95 students 63 (%66,3) of which was female and 32 (%33,7) of which was male who had been studying in Gazi University Turkish Language and Literature Department during fall term of 2011-2012 academic year. The data collected by dint of a survey has gained meaning statistically by independent sample t test and single factorial variance analyzes (Anova) and the results have been tabulated. As a conclusion, it has been determined that teacher candidates didn't use connection and citation strategies enabling the images and ideas in source text to be present at summary text and the strategies

* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği ABD Dr. Öğrencisi, cemerdenm@gmail.com

like concurrent summation sufficiently. Through these results, it is proposed to train Literature Teacher Candidates about summation and to realize this training in line with text linguistics data.

Key Words: *Summation, summation strategies, text linguistics, literature teaching.*

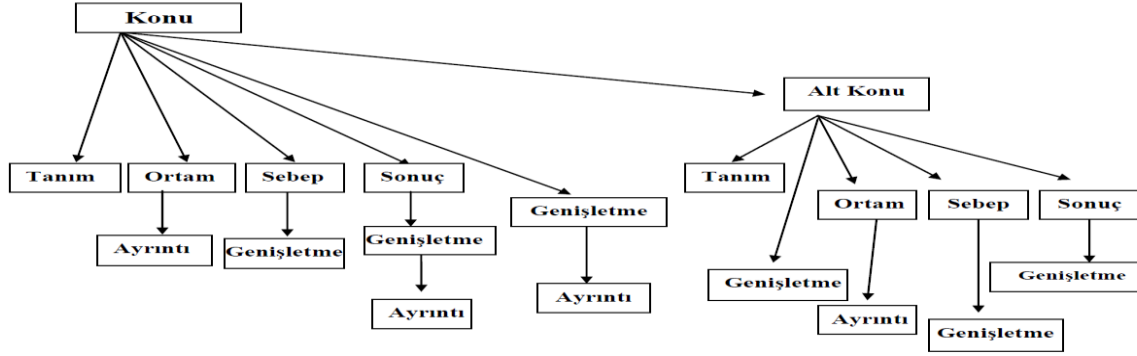
Giriş

Özetleme, bireyin ne öğrendiğini düşünmesi, mantıksal ve anlaşılabilir tarzda yazması ve kendi kelimeleriyle ne öğrendiğini açıklaması (Deneme, 2009: 86); metnin önemli içeriksel yapısını kısaltılmış olarak geri vermek (Çıkrıkçı, 2004: 4); metnin anlatımını bozmadan öz bir yapıya dönüştürebilmek (Winograd, 1983:2) olarak tanımlanmaktadır. Özetleme çalışmalarıyla beyin; sınıflandırma, analiz, açıklama, değerlendirme ve sonuç çıkarma gibi bir dizi bilişsel işlem gerçekleştirmektedir. Özetleme, öğrencilerin ilköğretimden itibaren öğrenim faaliyetlerinde başvurduğu çalışmalardandır. Özetlemenin bilgi kazanımını destekler bir nitelikte sıkça başvurulan bir çalışma yöntemi olması, çeşitli üstbilgi becerileri ve stratejileri barındıran önemli bir alan olarak değerlendirilmesini de beraberinde getirmektedir.

Beynimizdeki bilgi, sınıflandırılmış bilgi değilse onu kullanmak istediğimiz zaman bulmamamız ya tesadüflere bağlı olarak hemen olur ya da uzun bir düşünme süresi geçer veya unutmaya dediğimiz bir süreç başlar. Bir bilgiyi kolayca bulsak bile ikinci ve üçüncü konudaki bilgiler için aynı işlemler yapılır. Bunun beynimizin çalışma temposunu gereksiz yere arttırması kaçınılmazdır. Zihinsel yorgunlukların temel nedeni budur (Yalçın, 2006: 113). Özetleme, edinilen bilgilerin sınıflandırılmasını sağlama işlemidir. Aynı zamanda mümkün olduğunca az kelimeyle metnin ana ifadesinin ortaya konulma sürecidir. Özetleme çalışmalarıyla beyin, edinilmiş bilgileri daha etkili bir biçimde sınıflandırma ve bilgiye ulaşma kolaylığı sağlamaktadır. Özetleme çalışmaları özellikle beynin sol alt yarısı ve kısmen sol üst yarısını ilgilendiren bir beceri alanıdır.

Yazma ve yazarak düşünme, düşüncelerimizi kontrol altına almada önemli rol oynar. Bilimsel metotlu düşünme becerisinin geliştirilmesinde yazının önemli payı vardır (Çiftçi, 2010: 111). Özetleme bu bağlamda değerlendirildiğinde bilimsel çalışmalara kaynaklık edecek nitelikleri barındıran bir çalışma alanıdır. Bununla birlikte özetlemenin öğrenim hayatının ilk yıllarından itibaren sıkça kullanılması bireyde bilimsel metotlu düşünme becerisinin geliştirilmesine de katkı sunacaktır. Öğrenci küçük yaşlarda daha çok beynin sağ yarısını kullanarak dil becerisini kazanmaktadır. Oysa gramer beynin sol yarısının kavradığı ve algıladığı bir sistemdir (Tanrıdağ, 1993; akt. Yalçın, 2006: 44). Bu bağlamda küçük yaşlarda özetleme çalışmalarına başlayan öğrencilere özetleme stratejilerini içeren bir eğitimin verilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Okullarda özetleme çalışmaları çeşitli evrelerle ve belli bir disiplinle dikkat edilerek eğitici bir şekilde yapılmalıdır (İdris, Baba ve Abdullah, 2007; akt. Yurt ve diğ.,2012: 25). Anderson ve Armbruster (1984), Brown ve Palincsar (1985), Pressley ve diğerleri (1989)'nin de belirttiği gibi özetleme yeterliğinin kazanılması öğretim gerektirmekte ve zaman almaktadır (akt. Senemoğlu, 2009: 567). Öğrencilerce üretilmiş olan özet metinlerin niteliğine yönelik yapılan bir araştırmanın bulgularına dayanarak belirtilebilecek en genel sonuç, öğrencilerin, bir kaynak metni yazılı bir özet metne dönüştürme sürecinde ne yapacaklarına ilişkin bilgi ve beceri eksikliği gösterdikleridir (Ülper ve Yazıcı Okuyan, 2010). Özbay (2009: 112) özetleme çalışmalarında öğretmenin öncelikle öğrencilerini kontrol etmesi ve yazıların özet niteliği taşıyıp taşımadığını değerlendirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Özet çıkarmayı bilmeyen öğrencilerin hatırladıkları hemen her şeyi yazmak istediklerini, okudukları ya da dinledikleri her şeyi kelime kelime kopya ettiklerini belirtmekte ve bu nedenlerle özetleme stratejilerinin

öğretiminin çok önemli olduğunu ifade etmektedir. Tansel, (1963: 8) ise "tahsil çağında olanların ders hazırlarken bir kitap veya bir bahisteki fikirleri özet çıkarmayı itiyat edinirlerse, derslerini iyi hazmettikleri ve tekrar tekrar okuma yükünden kurtuldukları kadar bir mevzuu işleyebilme melekesini de kazanmış olduklarını ve iyi bir özet çıkarabilmenin, planı dolayısıyla esas fikirleri görebilmekle mümkün olacağını" ifade etmektedir. Barnet ve Stubbs da "doğru ve eksiksiz özet yazabilme becerisinin akademik çalışmanın merkezinde olduğu belirtilmektedir." (Akt. Deneme, 2009:86).

Şekil: 1. Bilimsel Paragraflardaki Bilginin Temel Metin-Dil bilgisi Kategorilerinin Şeması (Solso ve diğ., 2011: 444).

Kiewra ve Dubois (1998), öğrencilere özetleme yaptırmanın nedenlerini şöyle sıralamışlardır:

- Öğrenme için özet yazma, söylemek ve düşünmekten daha etkili bir yoldur.
- Özetler kalıcı kayıtlardır; çalışma amaçlı olarak geriye dönmek için daha sonra okunabilir.
- Bilgi eksiklerinin ortaya çıkarılmasında kolaylık sağlar; özet gözden geçirildiğinde ya da yazıldığında bilinmeyenler açığa çıkar.
- Özetler grup üyeleriyle değiştirilebilir. Bu yolla bilgilerin edinilmesi ve paylaşılması sağlanır.
- Özet yazma, bireyi yazılı sınavlara hazırlar. Çünkü birçok yazılı sınav, özetlenen materyaldeki fikirleri bilmeyi gerektirir (akt. Belet, 2005: 35).

Bir kaynak metnin özet metne dönüştürülmesi sürecinde; kaynak metnin ana düşüncesini belirleme ve yeniden oluşturma, kaynak metindeki önemsiz bilgiyi tanıma ve çıkarma, kaynak metindeki ana düşünceye bağlanan yardımcı düşünceleri belirleme ve yeniden oluşturma gibi birçok metinsel eylem yerine getirilir (Nelson, vd. 1992; Trabasso, Bouchard, 2002; Akyol, 2006 akt. Okuyan ve Gedikoğlu, 2011: 1008). Bu metinsel eylemlerin yerine getirilmesi yazamama korkusunu aşmaya yönelik bir adım olarak da değerlendirilmelidir. Tansel, (1963: 8) uzun bir yazıdaki lüzumlu fikirlerin kısaca ifadesi ve metnin aslının adeta bir minyatürü demek olan iyi bir özet çıkarmanın, fikirleri iyi kavramaya, doğru ifadeye ihtiyaç gösterdiğinden, kolay bir şey olmadığını ifade etmekte ve iyi bir özet çıkarabilmek için şu hususların göz önünde bulundurulması gerekliliğini belirtmektedir.

1. Özet çıkarılacak metin dikkatle seçmelidir çünkü her metin özet çıkarmaya elverişli değildir. Bir ansiklopediden özet çıkarmaktan sakınınız
2. Seçilen metni dikkatle okuyunuz.
3. Kendi kelimelerinizi kullanınız. Her paragraftaki esas cümleler, ancak gerekirse tırnak işareti içerisine alınabilir.
4. Fazla kelime kullanmayınız.

5. Metnin aslındaki plan alt üst etmeyiniz.
6. Özeti güzel bir Türkçe ile itina ile yazınız.

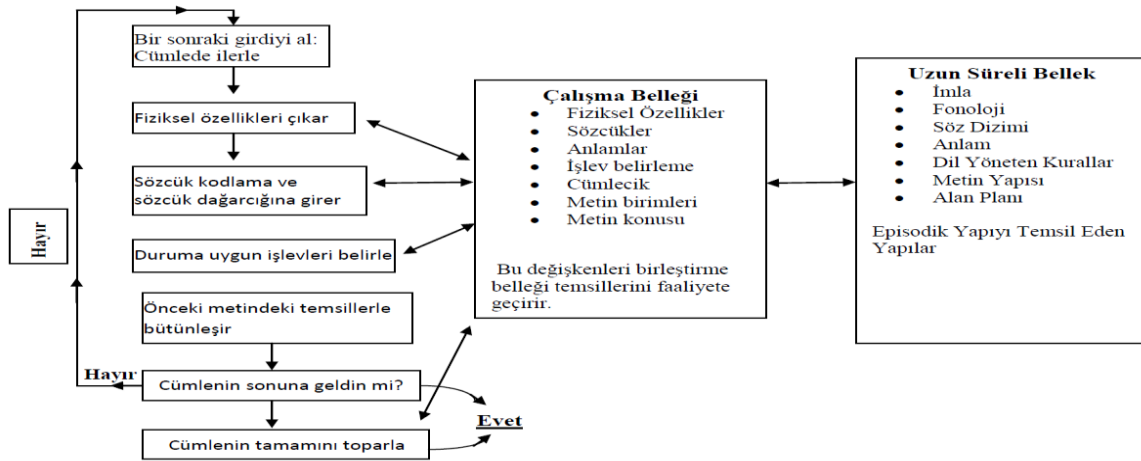
Tansel özetin icmal, fihrist gibi çeşitlerinin olduğunu belirterek en çok kullanılanlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Kelime ve ibareler hâlinde özet: Böyle bir özetle yazının başına bir ibare olarak bütününde işlenen fikir, uzun bir yazı veya eserin özetinde ise, savunulan fikir kaydedilir. Bu fikri işlemeğe ve açmaya yarayan esas ve ikinci derecede fikirler aynen uzun veya kısa bir yazının planının hazırlanışında olduğu gibi ibareler halinde tespit edilir.
- Cümle hâlinde özet: Böyle bir özet, bilhassa uzun yazılar için faydalıdır. Önce savunulan fikir bir cümle halinde yazılır; bu tezin tam manasıyla anlaşılıp anlaşılmadığını gösterir. Bundan sonra uzun bir yazının planında olduğu gibi her büyük kısımlardaki fikirler tam cümleler halinde kaydedilir.
- Paragraf hâlinde özet: Bu tarz özetle yazı ister uzun ister kısa olsun, esas fikirler, birbirine bağlı cümlelerden ibaret bir tek paragraf halinde yazılır.

Özön (1961: 41-42) ise özetlemenin; bir hikâyenin bütününü özetleme, bir paragrafın bir gazete ya da fikir yazısının ana fikrini çıkarma, paragraflarını özetleme gibi çeşitleri olduğunu ve yazının hatırdaki rastgele kalan kısımlarını bir araya toplayarak bunu özet sayma alışkanlığını da önlemeye yaradığını ifade etmektedir. Smith ve Eliot'a göre (1986: 117-136; akt. Temizkan, 2007: 73) metinlerin tahlil edilmesi karışık bir işlemdir ve sistemli bir şekilde düşünmeyi gerektirir. Metnin tahlil edilebilmesi için öncelikle okuyucular tarafından üzerinde bazı analitik işlemlerin uygulanacağı bir işaretler bütünü olarak algılanması gerekir.

Özetleme çalışmalarında öğrencinin kaynak metni anlaması yapılandırılacak yeni metnin de esasını oluşturur. Bu nedenle özetleme eğitiminde öncelikli olarak üzerinde durulması gereken nokta anlama çalışmalarıdır. Metni anlama kaynak metindeki kodların çözümü ve zihinde bir dizi işlem sonrası yapılandırılması ile mümkündür. Anlama ve zihinde bilginin yeniden çağırılma işleminin bilişsel psikolojideki ilerlemelerle yeniden anlam kazandığı görülmektedir. Zira geleneksel bakış açısıyla 'geçmişteki bilginin temsili modellerinin çoğunda bilginin, bir örüntünün pasif bir kopyası olarak depolandığı kabul ediliyordu. Buna göre bir nesne imge veya düşünce, diğer nesnelere imgeler ve düşüncelerle olan bağlantıları ve atıflarıyla birlikte bellekte depolanır. Bir şeyin tanınması gerektiğinde depolanmış olan bilgi ile sorunun unsurları arasında bir eşleştirme yapılır. Bu öğelerin her birisiyle bağlantılı olan başka bağlantılarda faaliyete geçer ve hatta bu bağlantılar ana öğeden oldukça uzakta ortaya çıkar. Bilginin temsil edilme şekli durağandır ve bilgiye erişmek için kullanılan araç, ipucunun bellekteki bilgiyle eşleşmesidir. Bilişsel bağlantılı model'e göre ise bilginin temeli nesnelere imgeleri düşünceleri ve benzerlerini depolayan modellerden oldukça farklıdır. Bağlantıcı modellerde örüntülerin kendilerini depolamayıp örüntülerin yeniden oluşturulmasına izin veren birimler arasındaki bağlantı gücü depolanır' (Solso ve diğ., 2011: 343). Öğretim ahlaki bir yatırım olduğu için kuram ve uygulamanın dikkatli bir sentezini gerektirir. (Gutek, 2011: 1) Özetleme çalışmaları, bilginin sistemli ve amaçlı olarak yeniden düzenlenmesi olarak kabul edilirse bu çalışmaların bilgi ile sorunun unsurlarına daha çok temas edecek bir yapıda şekillendirilmesi ön plana çıkmaktadır. Yani kaynak metindeki imge, düşünce ve nesnelere; bağlantıları ve atıflarıyla birlikte ele alınmalıdır. Bu bağlantı ve atıfları kaynak metin içerisinde anlamlı bir biçimde görebilmek metin dil biliminin çalışma yöntemlerini kullanmayı gerekli kılmaktadır. Metnin iç ve dış yapısının tespiti ve sonraki aşamalarda metnin değerlendirilmesi bu yapıların kavranabilirliğiyle doğru orantılıdır. Çağımızda bilişsel psikolojinin pek çok modeli metnin iç ve dış yapı unsurlarını bir bütün

olarak ele almakta ve metni bu ölçütlerle anlamaya ve değerlendirmeye çalışmaktadır. Yine bir kavrama modeli olarak Kintsch modelinde de yazılı materyali okuma, dinleme gibi eylemlerin bir önerme olduğu ve bu eylemlerin bellek sürecini yöneten kurallara uydukları ifade edilmektedir. Kintsch'in sisteminde önermeler bir yüklem veya daha fazla iddiadan beyanattan oluşurlar. Bu tür yüklemeler fiiller sıfatlar zamirler ve kişinin duyduğu veya okuduğu sözcüklerdeki bağlaçların karşılığıdır. Buna Chomsky dâhil bir çok dil bilimcinin kullandığı bir terim olan yüzeysel (biçimsel) yapı adı verilir. (Solso ve diğ., 2011: 410-411).

Şekil: 2. Okuduğunu kavramada temel yapıların ve süreçlerin şematik bir gösterimi (Solso ve diğ., 2011: 444).

Özetlemede metnin eksiksiz olarak anlaşılması çok önemlidir. Metni kavramayla birlikte metnin oluşturulma süreci ile ilgili de bilgi sahibi olunur. Metnin üretimi noktasında fikir sahibi olan öğrenci metin içerisine yerleştirilmiş olan anlam katmanlarını da rahatlıkla belirler (Erdem ve Tayşi, 2011: 234). Metin özetlenirken alt yapıdan üst yapıya (Super structure) doğru ilerleyen bir kavramayla şekillendirilir. Bu genel kural olarak bilinir. Bu genel kural rastgele bir biçimde uygulanmamalıdır. Metin yapılarında birbiriyle ilgili parçalar bir araya getirilmelidir (Winograd, 1983:4). Yine Just ve Canperter (1980, 1987)'in kavrama ve okuma süreciyle ilgili modelinde, harflerin fiziksel özelliklerinin çıkarılması, sözcüklerin kaydedilip sözcük dağılımına ulaşması, durumuna göre işlevlerin belirlenmesi gibi işlemleri içeren farklı basamaklar bulunduğunu ifade etmekte ve yazarların yazılı metin içindeki sözcüklerin cümlecik, cümle ve konular halinde daha büyük birimlerde yapılandırıldığını düşündüklerini söylemektedir (Solso ve diğ., 2011: 444). Metin yapılarının iki kritere uygun olarak ilişkilendirilebilir. Birincisi metinde yazarın önemli tanımlamalar yoluyla vurgulamak istediği bölümlerdir ki bunlar genellikle ipuçları yoluyla işaretlenir. İkincisi ise okuyucunun ilgisini çeken bölümlerdir (van Dijk, 1979; akt. Winograd, 1983:4).

Türk dili ve edebiyatı eğitiminde öğrenmenin gerçekleşmesi öğrencinin metni çözümleme ve değerlendirme becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Baraz (1978: 36), Türk dili ve edebiyatı eğitiminin öncelikli amaçları arasında okuma, okuduğunu anlama yetisini geliştirme ve öğrendikleriyle yaşam arasında bağlantı kurma gibi amaçları sıralamıştır. Bu bağlamda özetleme çalışmaları hem öğretmenlerin akademik bilgi düzeyleri hem de öğrencilerin çalışma metotları arasında bulunması bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada ayrıca metin dil bilim verileri doğrultusunda bir özetleme çalışması yapılmıştır (Bkz. Ek 1, Ek 2, Ek 3). Bu çalışmada metnin küçük ve büyük yapıdaki (micro and macro structure) alt ve üst

katmanları ortaya konulmuş, aynı zamanda metnin anlatmak istediği anlamsal incelikler üzerinde durulmuştur. Metni yapısal olarak bir arada tutan bağdaşıklık ve tutarlılık unsurları da gösterilmiştir. Böylelikle metnin beyinde algılanması ve somutlaştırılması bağlantısal yapılarla sağlanmış bilişsel psikolojinin verileri doğrudan uygulanabilirlik kazanmıştır.

Yöntem

Bu bölümde çalışmanın amacı, araştırma modeli, çalışma grubu ve özellikleri, verilerin toplanması, analizi ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı; 2011-2012 eğitim öğretim yılında güz döneminde Gazi Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının özetleme stratejilerini kullanım tercihlerini tespit etmektir.

Araştırma Modeli

2011-2012 eğitim öğretim yılında Gazi Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının özetleme stratejilerini kullanım tercihlerini tespit etmeye yönelik bu çalışma tarama modelinde desenlenmiştir. Bu tür modellerde, ihtiyaç duyulan veriler, araştırmanın hedef kitlesi olarak tanımlanan çalışma evrenindeki birey ya da objelerden çeşitli araçlar kullanılarak toplanır. Soruna ilişkin mevcut durum, var olduğu şekliyle, herhangi bir müdahale olmaksızın betimlenmeye çalışılır (Karasar, 1999: 79-81). Niteliği itibariyle araştırmamız, uygulamalı bir alan araştırması özeliği göstermektedir (Kaptan,1993: 56-60).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünde okumakta olan 95 öğrenci oluşturmaktadır.

Tablo 1: Çalışma Grubuna İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	Sınıf Düzeyi					Toplam	%
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf		
Kız	11	11	9	17	15	63	66,3
Erkek	4	4	3	18	3	32	33,7
Toplam	15	15	12	35	18	95	100

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak katılımcıların cinsiyet ve sınıf düzeyi bilgilerini de sorgulayan konuyla ilgili 14 sorunun bulunduğu iki bölümden oluşan bir anket uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek, araştırmacı tarafından Kirkland ve Saunders, 1991; Alexander ve Lombardi 2005 ve Flemming'in, 2006 çalışmalarında önerilen özet yazma kılavuzu ve

kuralları temel alınarak hazırlanmıştır. Kullanılan ölçeğin KR-20 güvenilirlik katsayısı (0.88) oldukça yüksektir (Deneme, 2009: 86). Bir ölçümün güvenilirliği çeşitli yöntemlerle hesaplanmakla birlikte, yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biri de "iç tutarlılık" yöntemidir. Bu çalışmada ölçüm sonuçlarının güvenilirliğinin tespitinde Cronbach-Alfa formülü kullanılmış ve Cronbach-Alfa değerinin 0.67 olduğu hesaplanmıştır. "Cronbach-Alfa değeri, -1 ile 1 arasında değişen bir kat sayıdır ve bu sayı 1'e yaklaştıkça ölçüm sonuçları güvenilirliğinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Güvenirlikle ilgili çalışmalarda 0.65 ve üstündeki katsayıların yeterli olduğu ileri sürülmektedir" (Cronbach, 1990 akt. Ünlü vd. 2008: 27).

Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak hazırlanan anket formu beşli likert tipinde hazırlanmıştır. Ankette yer alan seçenekler "Kesinlikle Katılıyorum" ve "Kesinlikle Katılmıyorum" arasında anlam düzeyleri bulunan bir sıralama ölçeğiyle öğrencilere sunulmuştur. Öğrencilerden duygu ve düşüncelerini en iyi yansıttığını düşündükleri seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Alınan veriler istatistikî olarak bağımsız örneklem t testi ve tek faktörlü varyans analizi (Anova) ile anlamlandırılmış ve sonuçlar tablolaştırılmıştır. T testi ve anova işlem basamaklarında "Scheffe" değerlemesi ölçüt alınmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırma 2011-2012 eğitim öğretim yılında yapılmış ve 95 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

2011-2012 eğitim öğretim yılında Gazi Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının özetleme stratejilerini kullanım tercihlerini tespit etmeye yönelik bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Araştırmaya katılanlarla ilgili demografik bilgilerin bulunduğu birinci bölümde; cinsiyet ve sınıf değişkenleri yer almaktadır. İkinci bölümde ise özetleme stratejilerinin yer aldığı sorular yer almaktadır.

Demografik Bilgiler Bölümüne İlişkin Değişkenlerle İlgili Bulgular

Tablo 2: Cinsiyet Değişkenine İlişkin T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	T	P
Kız	63	48,55	5,78	93	,689	,493
Erkek	32	49,40	5,50			

(F= 0,881; p>.05; η^2 = .01)

Yapılan analizde cinsiyet değişkenine ilişkin olarak manidar bir fark tespit edilememiştir. Cinsiyet değişkenine ilişkin fark; ortalama ve standart sapma değerleri ölçüt alınarak incelendiğinde, kızların ve erkeklerin ortalamaları arasında erkekler lehine fark görülmektedir. Bu fark erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre özetleme stratejilerini kullanmada daha yüksek puanlara sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: Sınıf Değişkenine İlişkin Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Manidar Fark
Gruplar Arası	246,16	4	61,54			
Gruplar İçi	2780,46	90	30,89	1,99	,102	-
Toplam	3026,63	94				

(F= 1,99; p>.05; $\eta^2= .01$)

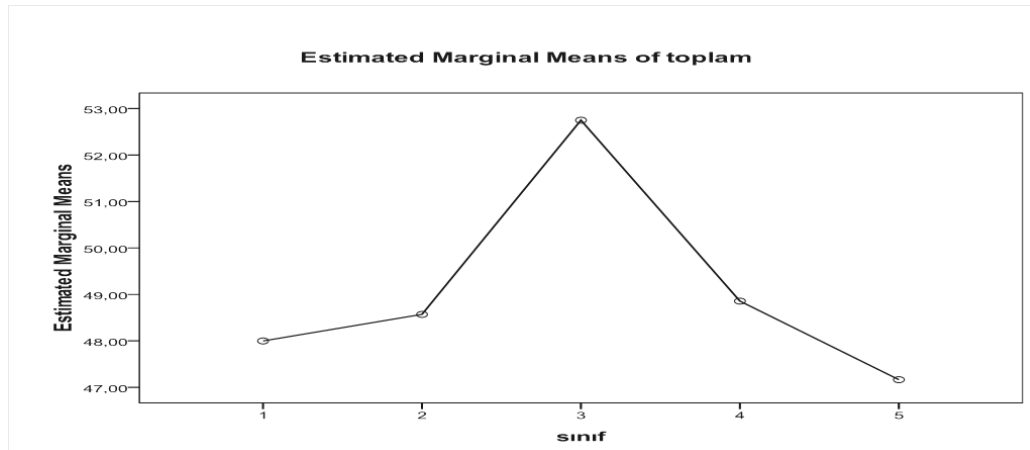
Öğretmen adaylarının sınıf değişkenine ilişkin öğretmen adaylarının özetleme stratejilerini kullanma düzeyleri noktasında manidar bir fark bulunamamıştır.

Çizelge 1: Öğretmen Adaylarının Sınıf Değişkenine İlişkin Ortalama, Standart Sapma, En Düşük ve En Yüksek Puanları

Sınıf Düzeyleri	F	\bar{X}	S	En Düşük Puanlar	En Yüksek Puanlar
1. Sınıf	16	48,000	1,390	45,239	50,761
2. Sınıf	14	48,571	1,486	45,620	51,523
3. Sınıf	12	52,750	1,605	49,562	55,938
4. Sınıf	35	48,857	,940	46,991	50,724
5. Sınıf	18	47,167	1,310	44,564	49,769

Çizelge 1.'de verilmiş olan ortalamalar değerlendirildiğinde 3. sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerine göre daha yüksek puanlara sahip olduğu görülmektedir. 5. sınıf öğrencileri ise diğer sınıf düzeylerine oranla kısmen daha düşük ortalamaya sahiptir.

Grafik 1: Öğretmen Adaylarının Sınıf Değişkenine İlişkin Ortalama Puan Dağılımları

Grafik 1'de de görüldüğü üzere özellikle 3. sınıf düzeyinde özetleme stratejilerinden daha etkili bir şekilde yararlandıkları görülmektedir. 3. sınıftan sonra grafiğin azalan bir eğim göstermesi 4. ve 5. sınıf düzeyleri için tespit edilmesi gereken araştırmada ele alınmayan bir değişkenin varlığını ortaya koymaktadır.

Anket Sorularına İlişkin Bulgular

"Özet metnin bütünlüğünü ve bağlantılı olmasını sağlamak için cümleler arasında uygun bağlaçlar kullanmaya gayret ederim." maddesine öğrencilerin %84,2'si ifade edilen stratejiyi kullandıklarını belirtmişlerdir. Madde ortalaması $\bar{X}=4,13$ olarak tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda özetleme becerilerinde (Brown & Day, Not 1; Day, 1980; Tierney & Bridge, 1979) iyi ve kötü okuyucularda çeşitli kuralları uygulama yeteneğinin farklı olduğu

tespit edilmiştir (Winograd, 1983:5). Bir metni oluşturan cümleler tesadüfen bir araya gelmiş, birbirinden bağımsız ve kopuk değildir. Metinler belirli anlamsal ve yapısal bağlarla birliktelik içerisinde oluşturulurlar. Metin içerisindeki her cümle gerçek karşılığını diğer cümlelerle kurduğu ilişkilerle kazanır (Coşkun 2005: 50). Bu bağlamda iyi bir özetleme çalışmasında bir kompozisyon olması gerekmektedir. Temel yapı taşları cümleler olan bu kompozisyonun sağlanmasında bağlaçlar önemli bir yere sahiptir. Çalışma grubundaki öğrencilerin büyük bir bölümü uygun bağlaçları rahatlıkla kullanabildiğini ifade etmiştir. Deneme (2009); Eyüp, Stepler ve Yurt (2012)'un çalışmalarında da benzer bulgular tespit edilmiştir.

"Özet metindeki önemsiz bilgiyi eleyerek, özet metinde bu bilgiye yer vermem." maddesine öğrencilerin %79,0'ı katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=4,06$ olarak tespit edilmiştir. Özetlemede metnin barındırdığı düşüncenin en kısa ve etkili bir biçimde yeni bir metin oluşturularak yapılandırılması esastır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümü önemsiz bilgiyi seçerek yeni bir metin oluşturabildiğini ifade etmiştir. (Winograd, (1983:5). Akıcı okuyucuların bağlamsal ve metinsel kısıtlamaları, yargıları ve esas önemi saptayabildiklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin ana fikri tespit etmede güçlüklerle karşılaşmadıkları söylenebilir.

"Özet yazarken özgün metindeki bütün örneklere değinirim. maddesine öğrencilerin %27,4'ü katıldıklarını ifade etmiştir." Madde ortalaması $\bar{x}=2,93$ olarak tespit edilmiştir. Madde ortalaması ve yüzde değerlendirildiğinde maddeye konu olan edimin öğrenciler tarafından uygulanmadığı tespit edilmektedir.

"Özet metne konuyla ilgili fikirlerimi de katarım." maddesine öğrencilerin %49,9'u katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=3,45$ olarak tespit edilmiştir. Metinsel dünya (textual world), metindeki yüzey yapının ifade ettiği daha fazlasını kapsar (Beaugrande ve Dressler, 1981: 84-85 Akt. Coşkun 2005: 102). Metinler özetlenirken metnin derin yapısındaki anlamların kaybedilmemesi için yeni yapıların ortaya çıkması gerekebilir. Bu nedenle özetleme yapılırken üzerinde durulması gereken bir düşünce farklı cümle ve kelime gruplarıyla da desteklenmelidir. Madde ortalaması ve yüzde değerlendirildiğinde katılımcıların konuyla ilgili fikirlerini yeterli düzeyde metne almadıkları görülmektedir.

"Özet yazarken özgün metindeki ayrıntıları da özetlemeye gayret ederim." maddesine öğrencilerin %57,9'u katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=3,56$ olarak tespit edilmiştir. Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu' nun da (2011: 1015) belirttiği gibi düşüncelerin kaynak metinden ana düşünceye bağlanarak nasıl bir düşünsel düzen oluşturduklarının kavranması nitelikli bir özet metin oluşturulması sürecinde çok önemlidir. Bu bağlamda ayrıntıların özetlenmesi kaynak metindeki ana fikrin temsiliyetini de artırır.

"Özgün metni okumaya başlar başlamaz özet metni yazmaya başlarım." maddesine öğrencilerin %23,1'i katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=2,60$ olarak tespit edilmiştir. Winograd, (1983:6) iyi ve kötü okuyucuların farklı farkındalık düzeylerine sahip olduklarını söylemektedir. İyi okuyucular metnin ana düşüncesi üzerinde boşluk bırakmayacak şekilde bir fikir sahibi olmaya çalışırlar. Önemli özetleme stratejilerinden biri de eş zamanlı özet çıkarmadır. Bu stratejiyi kullanan bireyler metin üzerinde daha hakim bir anlam dairesi oluştururlar. Madde ortalaması ve yüzde değerlendirildiğinde eş zamanlı özetleme stratejisini diğer stratejilere oranla en az düzeyde kullanmadıkları görülmektedir. Deneme (2009); Eyüp, Stepler ve Yurt (2012)'un çalışmalarında da benzer bulgular tespit edilmiştir.

"Herhangi bir şey özetlemeden önce, özgün metni tamamen anlayabilmek için, metnin tamamını okurum." maddesine öğrencilerin %83,1'i katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=4,21$ olarak tespit edilmiştir. Metin, 'bütünlük' ve 'birlik' arz eden, anlaşılabilen, yorumlanabilen ve metinsel/sosyal/kültürel bağlam içerisinde belli çıkarımlar yapılabilen, belli mesajlar içeren dilsel bir bütünlüktür (Yılmaz, 2005: 208). Bu madde verileri değerlendirildiğinde katılımcıların eş zamanlı özetleme yapmak yerine metnin tamamını okuduktan sonra bir özetleme stratejisini tercih ettikleri görülmektedir. Bu stratejinin ana fikri destekleyen yardımcı fikirlerin ortaya konulmasında eksik kalacağı unutulmamalıdır.

"Özet yazarken özgün metindeki cümlelerin altını çizip bu cümleleri aynen özet metinde yazırım maddesine öğrencilerin %33,7'si katıldıklarını ifade etmiştir." Madde ortalaması $\bar{x}=3,00$ olarak tespit edilmiştir. Madde ortalaması ve yüzde değerlendirildiğinde bu özetleme stratejisinin de katılımcılar tarafından diğer stratejilere oranla daha az kullanıldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda eş zamanlı özetleme stratejisi ile ortak özellikler taşıyan bu stratejinin de az kullanılması katılımcıların bu stratejilere yaklaşımı noktasında bir tutarlılığı da ortaya koymaktadır. Winograd (1984)' a göre kaynak metinden önemli bilgiyi seçebilmek, özetleme edimiyle yakından ilgilidir. (Akt. Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu, 2011: 1015). Bunun sağlanabilmesi için de özetlenecek metinde yer alan önemli bilgilerin belirlenip alınması gerekir. Bunun en etkili bir biçimde sağlanmasına katkıda bulunacak unsurlardan biri d okurken özet metnin omurgasının oluşturulmasıdır.

"Özet metni kendi sözcüklerimle yazırım." maddesine öğrencilerin %65,2'si katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=3,67$ olarak tespit edilmiştir. Madde ortalamaları ve yüzde incelendiğinde çalışma grubunda yer alan öğretmen adayları özet metinleri oluştururken büyük oranda kendi sözcüklerini kullandıkları tespit edilmektedir. Deneme (2009) 'un özetleme becerilerine yönelik yapmış olduğu çalışmada İngilizce öğretmen adaylarının kendi sözcüklerini düşük oranda kullandığı Eyüp, Stepler ve Yurt (2012)'un yaptığı çalışmada ise Türkçe öğretmen adaylarının büyük oranda kendi sözcüklerini kullandıklarını tespit etmiştir.

"Özet metni uygun uzunlukta yazmaya dikkat ederim." maddesine öğrencilerin %83,2'si katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=3,93$ olarak tespit edilmiştir. Özet metinlerin belli bir uzunlukla ana fikri eksiksiz bir biçimde yansıtacak oluşturulması gereklidir. Winograd, (1983:34) özetleme görevi zorluklarının anlama sorunların belirtisi olabileceğini ifade etmektedir. Metinlerin gereğinden kısa olması metnin derin yapısının eksiksiz bir biçimde ortaya konulmasında engeller. Eyüp, Stepler ve Yurt (2012, Okuyan ve Gedikoğlu'nun (2011) çalışmasında öğretmenlerin özet metinleri uygun uzunlukta yazdıkları tespit edilirken; Deneme(2009)'un çalışmasında özet metinlerin kısa yazıldığı tespit edilmiştir.

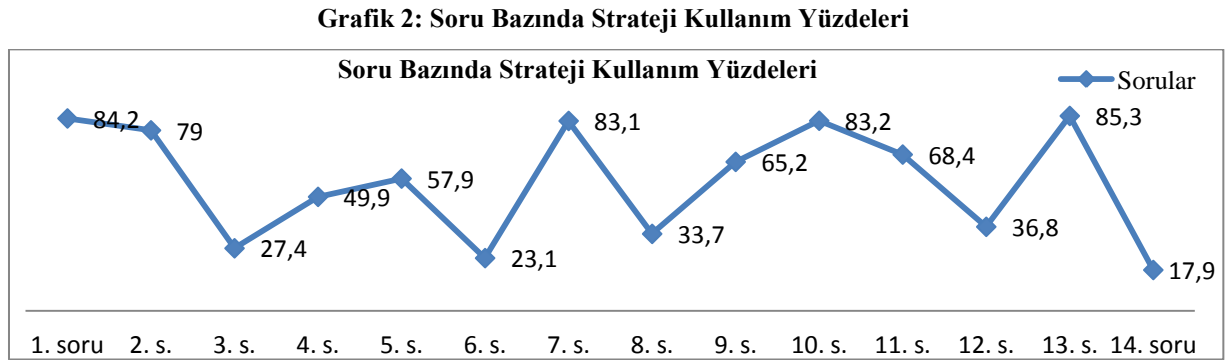
"Özet yazarken özgün metinden notlar alır, daha sonra bu notları kullanarak özet yazırım." maddesine öğrencilerin %68,4'ü katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=3,73$ olarak tespit edilmiştir. Özgün metinden notların alınması özet metnin kaynak metinle olan bağlantısını güçlendirmekte ve ana fikrin özet metne yansımaya katkı sağlamaktadır.

"Özet metnin ana fikrini özet metnin ilk cümlesinde ifade ederim." maddesine öğrencilerin %36,8'i katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=3,15$ olarak tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının metnin ana fikrini özet metnin ilk cümlesinde verme stratejisini yetersiz düzeyde kullandığı tespit edilmiştir. Yine benzer çalışmalarda da bu stratejinin kullanılmadığı görülmektedir.

"Özet metni özgün metnin yapısını dikkate alarak yazarım." maddesine öğrencilerin %85,3'ü katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=4,03$ olarak tespit edilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğrenciler metnin özgün yapısını dikkate alan özetleme stratejisini kullandığını ifade etmektedir.

"Özet boyunca özgün metnin yazarına gönderme yaparım." maddesine öğrencilerin %17,9'u katıldıklarını ifade etmiştir. Madde ortalaması $\bar{x}=2,40$ olarak tespit edilmiştir. Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının en az kullandığı özetleme stratejisi olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte Eyüp, Stepler ve Yurt (2012) ve Deneme(2009)'un çalışmalarında da en az kullanılan strateji olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada katılımcılara yöneltilen soruların yüzde dağılımları aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Sonuç

Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının özetleme stratejilerini kullanım tercihlerini tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir:

Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının özetleme stratejilerini kullanımlarında cinsiyet faktörünün manidar bir etkisinin olmadığı tespit edilmekle birlikte ortalamalar incelendiğinde erkek öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}=49,49$), kız öğrencilere ($\bar{x}=48,55$) göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Edebiyat öğretmeni adaylarının özetleme stratejilerini kullanımlarında sınıf değişkeninin manidar bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Öğretmen adaylarının metnin bütünlüğünü ve bağlantılı olmasını sağlamak için cümleler arasında uygun bağlaçlar kullanmaya; özet metindeki önemsiz bilgiyi eleme, özgün metni tamamen anlayabilmek için, metnin tamamını okuma, özet metni özgün metnin yapısını dikkate alarak yazma stratejilerinin öğretmen adayları tarafından sık başvurulan stratejiler arasında yer aldığı tespit edilmiştir.

Özet metne konuyla ilgili fikirleri de katma, özgün metindeki ayrıntıları da özetlemeye gayret etme, özgün metindeki cümlelerin altını çizip bu cümleleri aynen özet metinde yazma, kendi sözcüklerini kullanma, uygun uzunlukta yazma, özgün metinden notlar alma ve daha sonra bu notları kullanma, metnin ana fikrini ilk cümlede ifade etme, stratejilerinin öğretmen adayları tarafından orta düzeyde başvurulan stratejiler arasında yer aldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte özgün metindeki bütün örneklere değinme, metni okumaya başlar başlamaz özet metni yazmaya başlama, metnin yazarına gönderme yapma gibi stratejilerinin ise

öğretmen adayları tarafından yeterli düzeyde kullanılmayan stratejiler arasında yer aldığı görülmektedir.

Öğretmen adaylarının metni eş zamanlı özetleme stratejisi gibi önemli bir stratejiyi az kullanılması metnin akılda kalan kısımlarının özet haline getirilmesini de beraberinde getirecektir. Bu şekilde yapılan bir özetleme çalışması kaynak metindeki fikrin yeterince ifade edilememesine neden olacaktır.

Özetleme stratejilerini tespit etmeye yönelik bu çalışmada öğretmen adaylarının özellikle kaynak metinde yer alan imge ve düşüncelerin özet metinde yer bulmasını sağlayacak bağlantı ve atıf stratejilerini yeterli düzeyde kullanmadığı görülmektedir. Geleneksel kavrama ve değerlendirme modelleriyle yetişen öğretmen adaylarının metni zihinde pasif bir kopya olarak depolama eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu eğilim, eğitim ortamında geleneksel davranışçı yaklaşımın devam etmesini de beraberinde getirecektir.

Edebiyat öğretmeni adaylarının, üniversitede yazılı ve sözlü anlatım becerilerini geliştirmeye yönelik dersler almalarına rağmen pasif kopyalama stratejileri dışında kaynak metni ifade edecek özgün bir metin oluşturmada temel stratejileri yeterli düzeyde kullanamadıkları görülmektedir.

Öneriler

Öğrencilerin özetleme becerilerinin gelişebilmesi için ders içerikleri düzenlenmeli ve özetleme uygulamalarına imkân verecek etkinlikler hazırlanmalıdır.

Özetleme çalışmalarının yazma ile ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, öğretimin her kademesinde yazılı ve sözlü anlatım derslerinin uygulama basamaklarının metin dil-bilim verileri doğrultusunda hazırlanması makul olacaktır.

Öğretmen adaylarının metnin kavranması ve değerlendirilmesi sürecindeki yaklaşımları kuşkusuz eğitim ortamını şekillendirecektir. Edebiyat öğretmenlerinin özetleme becerileri ve bu konudaki hassasiyetleri öğrencilerin bu alandaki becerilerinin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle öğretmen adaylarının özetleme stratejilerini etkin bir biçimde kullanmasını sağlayacak bir programlar hazırlanmalıdır.

Kaynaklar

Baraz, T. (1978). *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Üzerine*, Kütahya: ?.

Belet, Ş. D. (2005). *Öğrenme Stratejilerinin Okuduğunu Anlama ve Yazma Becerileri ile Türkçe Dersine İlişkin Tutumlara Etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

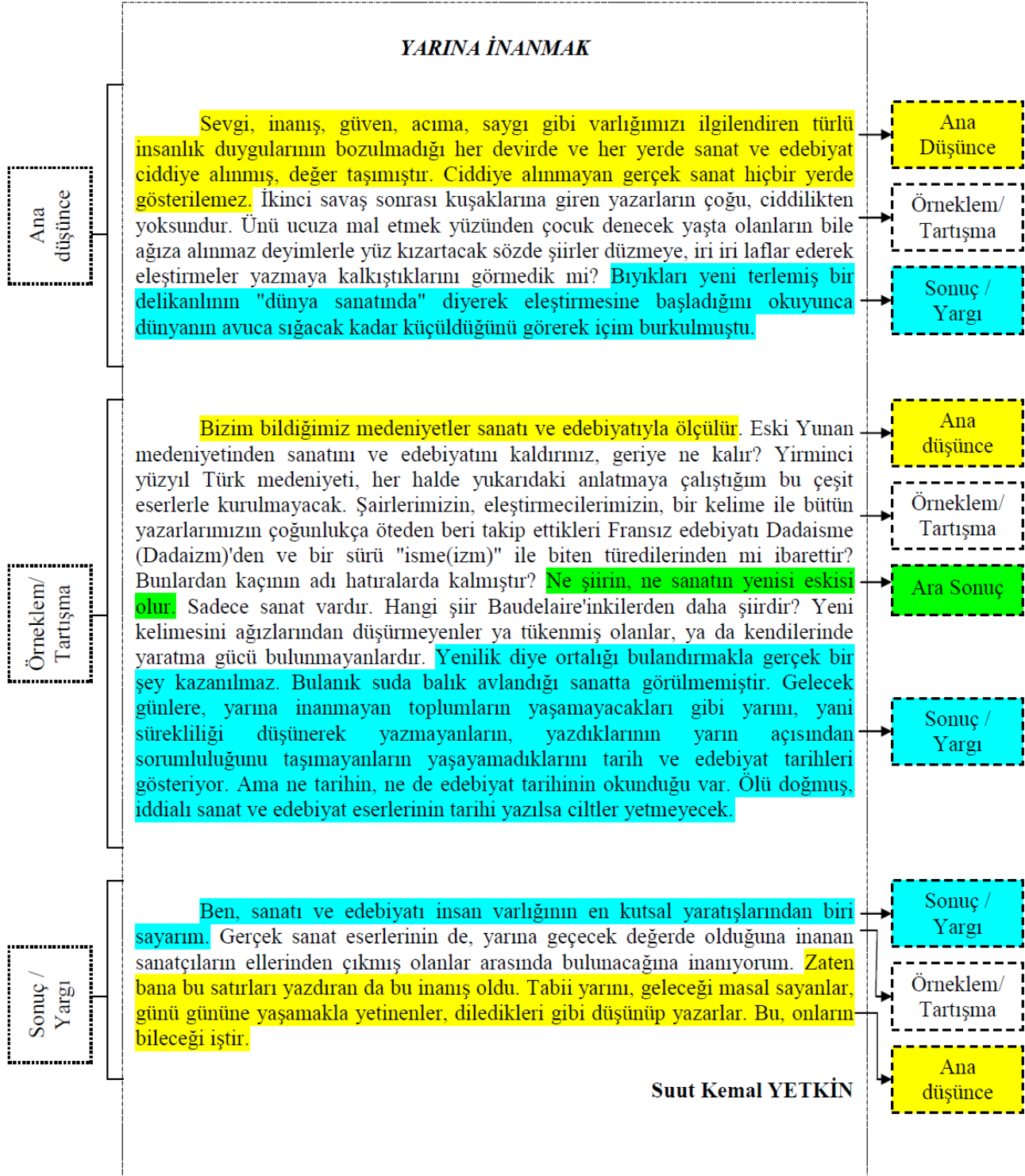
Coşkun E., (2005). *İlköğretim Öğrencilerinin Öyküleyici Anlatımlarında Bağdaşıklık, Tutarlılık ve Metin Elementleri*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara

Çıkrıkçı, S. S. (2008). İlköğretim Öğrencilerinde Özetleme Becerisinin Gelişimi. *Dil Dergisi*, 141, 19-35.

Çiftçi M. (2010). Dil Öğretimi, (Editör) İsmet ÇETİN, (107-158) *Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Nobel yay.

- Deneme, S. (2009). İngilizce Öğretmen Adaylarının Özetleme Stratejilerini Kullanım Tercihleri, *Journal of Language and Linguistic Studies* 5(2): 85-91.
- Erdem, C. ve Tayşlı, M. (13-16 Ekim 2011). *Türk Dili Ve Edebiyatı Eğitiminde Metin Dil Bilimi Çalışmalarının Uygulanabilirlik Düzeyi Üzerine Bir İnceleme-* / 5. Ulusal Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, Gazi Üniversitesi 233-241.
- Eyüp, B., Stebler, M. Z. ve Yurt, S. U. (2012). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Özetleme Stratejilerini Kullanmadaki Eğilimleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 22-30.
- Gutek G. (2011). *Eğitim Felsefesi ve İdeolojik Yaklaşımlar*, Çev. Nesrin Kale, Ankara: Ütopya Yay.
- Idris, N., Baba, S. ve Abdullah, R. (2007). Using Heuristic Rules From Sentence Decomposition Of Experts" Summaries To Detect Students" Summarizing Strategies, Proceedings of World Academy of Science. *Engineering and Technology*, 26, 530-534.
- Kaptan S. (1993). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, G.Ü. Eğt. Bil., Ankara
- Karasar N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Ünlü H, Sünbül A. M. ve Aydos L. (2008). "Beden Eğitimi Öğretmenleri Yeterlilik Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması," *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9, (2), s. 23-33.
- Tansel, F. A. (1963). *İyi ve Doğru Yazma Usulleri*, Milli Kültür Yayınları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Özbay, M. (2009). *Dinleme Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özön, M. N. (1961). *Yazmak Sanatı ve Kompozisyona Giriş*, İstanbul Remzi Kitabevi, İstanbul
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Solso, R., Maclin, M.K., Maclin, H. M. (2011). *Bilişsel Psikoloji*, Çev. Ayşe Ayçiçeği-Dinn., 4. Baskı, İstanbul: Kitabevi Yay.
- Temizkan, M. (2007). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Derslerinde Okuma Stratejilerinin Okuduğunu Anlama Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yalçın, A. (2006). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yazıcı Okuyan, H. ve Gedikoğlu Y. G. (2011). Öğretmenlerce Üretilen Yazılı Özet Metinlerin Niteliksel Özellikleri, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(2):1007 -1020.
- Yılmaz, E., Turanoviç, M., (07-08 Eylül 2006). "Türk Yazınında Metinsel Odaklama Örnekleri: Bir Motif, Üç Eser", Kongre Bildirileri, c. I, s. 189-208 (SAÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Böl. II. Uluslar arası Karşılaştırmalı Edebiyat bilim Kongresi, Adapazarı.
- Winograd, P. N. (1983). *Strategic Difficulties In Summarizing Texts*, Univesitiy of Kentucky, Cambiridge, Massachusetts.

EK.1[†]

[†] Araştırmanın uygulama ayağını oluşturmak üzere "Yarına İnanmak" isimli metin üzerinde metin dil bilimsel verileri doğrultusunda bir özetleme çalışması yapılmıştır.

EK 2

YARINA İNANMAK

Sevgi, inanış, güven, acıma, saygı gibi varlığımızı ilgilendiren türlü insanlık duygularının bozulmadığı her devirde ve her yerde sanat ve edebiyat ciddiye alınmış, değer taşımıştır. Ciddiye alınmayan gerçek sanat hiçbir yerde gösterilemez. İkinci savaş sonrası kuşaklarına giren yazarların çoğu, ciddilikten yoksundur. Ünü ucuz mal etmek yüzünden çocuk denecek yaşta olanların bile ağıza alınmaz deyimlerle yüz kızartacak sözde şiirler düzmeye, iri iri laflar ederek eleştirmeler yazmaya kalkıştıklarını görmedik mi? Bıyıkları yeni terlemiş bir delikanlının "dünya sanatında" diyerek eleştirmesine başladığını okuyunca dünyanın avuca sığacak kadar küçüldüğünü görerek içim burkulmuştu.

Bizim bildiğimiz medeniyetler sanatı ve edebiyatıyla ölçülür. Eski Yunan medeniyetinden sanatını ve edebiyatını kaldırmız, geriye ne kalır? Yürüncü yüzyıl Türk medeniyeti, her halde yukarıdaki anlatmaya çalıştığım bu çeşit eserlerle kurulmayacak. Şairlerimizin, eleştirmecilerimizin, bir kelime ile bütün yazarlarımızın çoğunlukça öteden beri takip ettikleri Fransız edebiyatı Dadaisme (Dadaizm)'den ve bir sürü "isme(izm)" ile biten türedilerinden mi ibarettir? Bunlardan kaçının adı hatıralarda kalmıştır? Ne şiirin, ne sanatın yenisi eskisi olur. Sadece sanat vardır. Hangi şiir Baudelaire'inkilerden daha şiidir? Yeni kelimesini ağızlarından düşürmeyenler ya tükenmiş olanlar, ya da kendilerinde yaratma gücü bulunmayanlardır. Yenilik diye ortalığı bulandırmakla gerçek bir şey kazanılmaz. Bulanık suda balık avlandığı sanatta görülmemiştir. Gelecek günlere, yarına inanmayan toplumların yaşamayacakları gibi yarını, yani sürekliliği düşünerek yazmayanların, yazdıklarının yarın açısından sorumluluğunu taşımayanların yaşayamadıklarını tarih ve edebiyat tarihleri gösteriyor. Ama ne tarihin, ne de edebiyat tarihinin okunduğu var. Ölü doğmuş, iddialı sanat ve edebiyat eserlerinin tarihi yazılsa ciltler yetmeyecek.

Ben, sanatı ve edebiyatı insan varlığının en kutsal yaratışlarından biri sayarım. Gerçek sanat eserlerinin de, yarına geçecek değerde olduğuna inanan sanatçıların ellerinden çıkmış olanlar arasında bulunacağına inanıyorum. Zaten bana bu satırları yazdıran da bu inanış oldu. Tabii yarını, geleceği masal sayanlar, günü gününe yaşamakla yetinenler, diledikleri gibi düşünüp yazarlar. Bu, onların bileceği iştir.

Suut Kemal YETKİN

Açıklama [u1]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u2]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u3]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u4]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u5]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u6]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u7]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u8]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u9]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u10]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u11]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u12]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u13]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u14]: Bağdaşıklık unsuru

Açıklama [u15]: Bağdaşıklık unsuru

EK 3.

YARINA İNANMAK

TEZ

- 1- Sevgi, inanış, güven, acıma, saygı gibi varlığımızı ilgilendiren türlü insanlık duygularının bozulmadığı her devirde ve her yerde sanat ve edebiyat ciddiye alınmış.
- 2- Ciddiye alınmayan gerçek sanat hiçbir yerde gösterilemez.
- 3- Bizim bildiğimiz medeniyetler sanatı ve edebiyatıyla ölçülür.
- 4- Eski Yunan medeniyetinden sanatını ve edebiyatını kaldırırsanız, geriye ne kalır?
- 5- Ne şiirin, ne sanatın yenisi eskisi olur.
- 6- Sadece sanat vardır.
- 7- Gelecek günlere, yarına inanmayan toplumların yaşamayacakları gibi yarını, yani sürekliliği düşünerek yazmayanların, yazdıklarının yarın açısından sorumluluğunu taşımayanların yaşayamadıklarını tarih ve edebiyat tarihleri gösteriyor.
- 8- Ben, sanatı ve edebiyatı insan varlığının en kutsal yaratışlarından biri sayarım.
- 9- Gerçek sanat eserlerinin de, yarına geçecek değerde olduğuna inanan sanatçıların ellerinden çıkmış olanlar arasında bulunacağına inanıyorum. Zaten bana bu satırları yazdıran da bu inanış oldu.

ANTI TEZ

- 1- İkinci savaş sonrası kuşaklarına giren yazarların çoğu, ciddilikten yoksundur.
- 2- Ünü ucuza mal etmek yüzünden çocuk denecek yaşta olanların bile ağıza alınmaz deyimlerle yüz kızartacak sözde şiirler düzmeye, iri iri laflar ederek eleştirmeler yazmaya kalkıştıklarını görmedik mi?
- 3- Bıyıkları yeni terlenmiş bir delikanlının "dünya sanatında" diyerek eleştirmesine başladığını okuyunca dünyanın avuca sığacak kadar küçüldüğünü görerek içim burkulmuştu.
- 4- Yirminci yüzyıl Türk medeniyeti, her halde yukarıdaki anlatmaya çalıştığım bu çeşit eserlerle kurulmayacak.
- 5- Yeni kelimesini ağızlarından düşürmeyenler ya tükenmiş olanlar, ya da kendilerinde yaratma gücü bulunmayanlardır.
- 6- Yenilik diye ortalığı bulandırmakla gerçek bir şey kazanılmaz.
- 7- Ama ne tarihin, ne de edebiyat tarihinin okunduğu var.
- 8- Ölü doğmuş, iddialı sanat ve edebiyat eserlerinin tarihi yazılsa ciltler yetmeyecek.
- 9- Tabii yarını, geleceği masal sayanlar, günü gününe yaşamakla yetinenler, diledikleri gibi düşünüp yazarlar. Bu, onların bileceği iştir.

EK 4.

Madde No	ÖZETLEME STRATEJİLERİ ÖLÇEĞİ	Hiçbir zaman	Çok nadir	Bazen	Genellikle	Her zaman
1	Özet metnin bütünlüğünü ve bağlantılı olmasını sağlamak için cümleler arasında uygun bağlaçlar kullanmaya gayret ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Özet metindeki önemsiz bilgiyi eleyerek, özet metinde bu bilgiye yer vermem	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Özet yazarken özgün metindeki bütün örneklerle değinirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Özet metne konuyla ilgili fikirlerimi de katarım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Özet yazarken özgün metindeki ayrıntıları da özetlemeye gayret ederim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Özgün metni okumaya başlar başlamaz özet metni yazmaya başlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Herhangi bir şey özetlemeden önce, özgün metni tamamen anlayabilmek için, metnin tamamını okurum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Özet yazarken özgün metindeki cümlelerin altını çizip bu cümleleri aynen özet metinde yazarım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Özet metni kendi sözcüklerimle yazarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Özet metni uygun uzunlukta yazmaya dikkat ederim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Özet yazarken özgün metinden notlar alır, daha sonra bu notları kullanarak özet yazarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Özet metnin ana fikrini özet metnin ilk cümlesinde ifade ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Özet metni özgün metnin yapısını dikkate alarak yazarım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	Özet boyunca özgün metnin yazarına gönderme yaparım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)